

บทคัดย่อ

งานศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ สาธิตและพัฒนากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมชุมชนบ้านบางยี่ว ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะเกด อำเภอ เขียวใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดีขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสมาชิกและชุมชน รวมทั้งให้มีความยั่งยืนด้วย โดยศึกษาการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งศึกษา กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านตลอดจนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสรุปบทเรียนการดำเนินงาน ของศูนย์เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานและหาแนวทางประสานความร่วมมือและใช้ประโยชน์จาก หน่วยงานและกองทุนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์ก่อตั้งขึ้นภายใต้การนำของนายทวี สร้อยสิริสุนทร ในปี 2541 จากการ ตั้งวงสนทนาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยเริ่มจากการ “ลองทำแล” กับคนไม่มีทุนแม้แต่บาทเดียว มีความอ่อนด้อยทางการศึกษา โดยที่สภาพชุมชนไม่เอื้อต่อการรวมกลุ่ม ทำงานกันเลย เพราะต่างมีประสบการณ์กับความล้มเหลวมาโดยตลอด จนปัจจุบันเดือนเมษายน 2546 ศูนย์ได้เติบโตขึ้น มีสมาชิก 81 คน มีเงินสะสมจะออมทรัพย์จำนวน 117,800 บาท เงินกองทุนสวัสดิการ จำนวน 131,931 บาท และมีกิจการโรงสีข้าวชุมชน โดยการสนับสนุนของกองทุนเพื่อสังคม ซึ่งแม้ว่าผล ประอบการหากพิจารณาในแง่เศรษฐกิจแล้วจะไม่คุ้มกับการลงทุน แต่ในเชิงสังคมและกระบวนการ เรียนรู้แล้ว ได้ทำให้กรรมการมีความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดการทำงานเป็นทีม และเกิดความรัก ความเห็น ออกเห็นใจกันมากขึ้น ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการทำงานศูนย์อย่างเข้มแข็งในอนาคตต่อไป สำหรับสมาชิก นั้นหลังจากได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจนและเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้ทราบข้อมูลการดำเนินงานของ ศูนย์อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน ก็เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของศูนย์มากขึ้น ซึ่งแนวทางของศูนย์ไม่ได้ เน้นสมาชิกจำนวนมาก จึงคงเหลือสมาชิกที่เข้าใจและเห็นร่วมในอุดมการณ์ของศูนย์เป็นส่วนใหญ่

สำหรับความรู้ที่ได้จากศึกษากองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านนั้นพบว่า ทุกกองทุนมีวัตถุประสงค์ที่ดี แต่เมื่อมาถึงหมู่บ้านจะถูกเบี่ยงเบนไปภายใต้การดำเนินงานของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ โดยการปกปิด ข้อมูลข่าวสาร รู้กันเฉพาะกลุ่มเครือญาติเท่านั้น โดยที่หน่วยงานของรัฐไม่ได้ตั้งใจหรือมีความจริงใจ ในการสนับสนุนการดำเนินงานในการเตรียมความพร้อมให้กับกลุ่ม รวมทั้งการติดตามสนับสนุนอย่าง ต่อเนื่องแต่อย่างใด เป็นเพียงผู้ผ่านเงินเท่านั้น ทำให้กองทุนของรัฐนอกจากไม่เป็นเครื่องมือในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนแล้ว ยังเพิ่มความแตกแยกความสามัคคีขึ้นในหมู่บ้านด้วย นอกจากนี้ยังเป็ การเพาะหนี้สินที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เป็นทุนให้กับคนไม่คิดในการสร้างฐานอำนาจ และปลูกฝังวิธีคิด หวังพึ่งภายนอกด้วย ขณะที่การประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นคงต้องใช้เวลา แบบค่อยเป็นค่อยไปเพราะพื้นฐานความคิดของสมาชิกอบต.ส่วนใหญ่ยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและ พรรคพวก ในขณะที่ภาคประชาชนเองก็ขาดความพร้อม ยังอยู่ในวัฒนธรรมอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพล

โดยที่ภาคราชการเองก็ยังขาดความทุ่มเท ไม่ได้เข้ามาสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนเพื่อให้หลุดพ้นจากวงจรความไม่รู้ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของชนบทในทุกวันนี้

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ศูนย์ดำเนินกิจกรรมมาถึงปัจจุบันมาจาก 1) มีแกนนำที่ยึดหลักเกณฑ์เป้าหมาย และเจตนารมณ์ของการก่อตั้งศูนย์ 2) มีการทำงานเป็นทีม การจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ 3) มีระเบียบข้อบังคับที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกซึ่งสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิก 4) การดำเนินกิจกรรมจะเน้นที่คุณภาพของทุกคนเช่น การร่วมคิดร่วมทำ คิดเป็นทำเป็น มีความรับผิดชอบ มีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความเสียสละ ซื่อสัตย์อดทนอดกลั้น มีคุณธรรมและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน 5) มีแผนงาน โครงการที่เป็นของศูนย์เอง โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้จากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง

บทเรียนที่ได้จากศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้กรรมการได้หยุดทบทวน ได้เห็นอดีตความเป็นมาและได้เรียนรู้การดำเนินงานที่เป็นอยู่เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีแนวทางพัฒนาดังนี้ 1) คณะทำงานต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน 2) มีการบริหารจัดการที่มีความเสมอภาคภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับ 3) มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดซึ่งปัญญาและวิถีคิดบนพื้นฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียง 4) มีเอกสารที่เป็นระบบและข้อมูลที่ครบถ้วนเป็นปัจจุบัน 5) มีการประชุมและการใช้หอกระจายข่าวประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง 6) มีอาคารที่ใช้เป็นที่ทำการ ทำกิจกรรมต่างๆ และเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 7) มีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกของศูนย์อย่างต่อเนื่อง 8) มีสวัสดิการที่หลากหลายและยังยืนกว่าที่เป็นอยู่ 9) ทุกครอบครัวที่เป็นสมาชิกของศูนย์ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 10) ปลอดภัยและปราศจากการแทรกซึม แทรกแซง ครอบงำจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน มีความสัมพันธ์กันได้ในฐานะผู้ที่มีหน้าที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น 11) โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์เป็นรูปแบบคณะทำงาน